

SKRB ZA NEME PRIČE SOŠKE FRONTE IN ŠIRJENJE VREDNOTE MIRU

V iztekajočem se letu mineva 30 let od ustanovitve Kobariškega muzeja in 20 let delovanja Ustanove »Fundacija Poti miru v Posočju«. Jubileja, ki ju v obeh ustanovah v sklopu projekta Spodbujanje skupnega življenja v dolini Soče obeležujejo skupaj, predstavljata priložnost, da se pogleda na preteklo delo in dosežke, hkrati pa se predstavijo zamisli ter izzivi za naprej, ki jih, kot boste lahko prebrali, ne manjka.

Med strma pobočja globoko zarezana dolina smaragdne reke Soče zaradi svoje lepote in privlačnosti jemlje dih, navdušujejo pa tudi planine ter okoliški vršaci. A dolina Soče je v svojem zgornjem delu poznana tudi po največjih gorskih bojevanjih v zgodovini človeštva – soški fronti. Ostaline strelskih jarkov, betonskih in kamnitih utrdb, vojaških cest ter poti, vklesana in izkopana zaklonišča, številna spominska znamenja, ostanki žičnih ovir ter celo deli orožja in opreme nemo pričajo o tragični zgodovini tega območja. Vojna vihra je za dve leti in pol zamenjala gorski mir. Na zahtevnem, pretežno visokogorskem bojišču so v nesmiselni vojni umrli

premnogi. O tem nas opozarjajo številna vojaška pokopališča, spomeniki in sakralni objekti. Posebno poglavje med ostalinami soške fronte pa si zaslužijo tudi manj znane, a nič manj zgovorne priče te fronte – skrita znamenja, napisni kamni, spominske plošče in celo grafiti, ki jih lahko nemalokrat uvrščamo med pravcate umetniške dosežke. Te in manjše arhitekturne objekte ter vso preostalo dediščino soške fronte povezuje skupni namen: opozarjati in ohranjati spomin na vojne dogodke ter njihove udeležence.

V obeh ustanovah – **v Kobariškem muzeju in Ustanovi »Fundacija Poti miru v Posočju«** – je danes zaposlenih 16 ljudi, za katere se zdi, da so skupaj z ustanovitelji in vrsto zunanjih sodelavcev (predvsem vodnikov ter informatorjev) povezani tako, kot da bi bili del iste družine. V sodelovanju z drugimi partnerji in posamezniki doma ter v tujini sledijo predvsem dvema ciljema. Skrbijo, da dogodki in žrtve prve svetovne vojne ne bi šli v pozabo, hkrati pa s spoštovanjem širijo izjemno pomembne ter univerzalne vrednote: mir, ustvarjanje in sobivanje.

A kako ohraniti to dediščino in ljudem prenesti pravo sporočilno vrednost? To spontano, a hkrati vizionarsko in odgovorno nalogo si je pred 30 leti zadala skupina zanesenjakov, domačinov ter poznavalcev. Poleti leta 1989 je **Skupščina občine Tolmin** sklicala sestanek, v vabilu pa je bilo zapisano: »Skozi Kobarid potuje mnogo turistov, vsak dan obiskuje naš kraj tisoče Italijanov. Prihajajo in odhajajo, ne da bi se jim Kobarid pokazal tudi kot slaven zgodovinski kraj. Kobarid potrebuje muzej!« Vabilo je podpisal **Zdravko Likar**, eden iz skupine izjemnih posameznikov, ki so kasneje ustanovili **Kobariški muzej**. V okviru planinskega in turističnega društva so sprva s prostovoljnim delom v manj kot 15 mesecih po prvem sestanku oktobra 1990 v Žganovi hiši v Kobaridu odprli **Kobariški muzej** prve svetovne vojne. Od takrat dalje velja za osrednjo točko predstavitve dediščine soške fronte in sodi med najbolj obiskane muzeje v Sloveniji. Ustanovitelji, moške iz Kobarida, imajo pri tem neprecenljivo vlogo, za kar jim gre vsa zahvala.

Tu ni zmagovalcev in poražencev, so le ljudje, kraji ter dejstva

Kobariški muzej, ki še vedno domuje v spomeniško zaščiteni Žganovi hiši, ni zgolj prepoznaven turistični ponudnik v Posočju, ampak je osrednja muzejska točka prve svetovne vojne in dediščine soške fronte v Sloveniji, sodi pa tudi med najbolj prepoznavne tovrstne muzeje v Evropi. Tu domuje zgodba o uspehu, ki na tankočuten način govori o zgodovini, ki ni zaznamovala le kraja, ampak celotno območje in pustila pomemben pečat tudi v evropskem prostoru. Muzej je poznan po tem, da skozi osebne pripovedi protagonistov soške fronte predstavi kraje, dogodke in ljudi, ki so doživeli soško fronto. V predstavitvah, ki jih zaposleni in vodniki podajajo gostom v skoraj desetih jezikih, ni zmagovalcev ter poražencev. So le ljudje, kraji in dejstva. S svojimi razstavami in pripovedmi muzej posreduje jasno sporočilnost o zločinah ter vojnih norosti, ki za sabo puščajo žrtve tako na eni kot drugi strani. In prav zato se še toliko bolj zavzema za poslanstvo miru.

V 30 letih ga je obiskalo že več kot 1.700.000 domačih in tujih obiskovalcev. Največji obisk je muzej zabeležil na začetku delovanja, sredi 90. let in v času obeleževanja stoletnice omenjene vojne. V zadnjih letih ga v povprečju obišče dobrih 60.000 obiskovalcev na leto. Pomembno skupino obiskovalcev predstavljajo šolske skupine, katerim obisk muzeja pomeni obogatitev spoznavanja in učenja o zgodovini časa pred stotimi leti.

Dobitnik dveh prestižnih priznanj

Kobariški muzej se je že kmalu po ustanovitvi dotaknil neba slave in prejel dve prestižni muzejski

KOBARIŠKI MUZEJ – EDEN NAJBOLJ OBISKANIH SLOVENSКИH MUZEJEV

Ustanovitelji muzeja
(od leve: Željko Cimprič,
Zdravko Likar,
Ivo Konavec, Vojko
Hobič, Jože Šerbec in
Pavel Sivec; manjka
Miloš Volarič).

nagradi. Leta 1992 je bil dobitnik Valvasorjeve nagrade, najvišjega slovenskega muzejskega priznanja, leto kasneje pa prejemnik nagrade Sveta Evrope, ki mu je podelila prestižen naziv Evropski muzej leta. Je kraj srečanj in pogovorov o pomembnosti miru med visokimi političnimi osebnostmi ter mesto, ki ga radi obiščejo tako domači kot tuji državni voditelji in njihovi gostje. Do danes ga je obiskalo že več kot deset predsednikov različnih držav, švedski kralj, visoki predstavniki evropskih institucij, veleposlaniki in diplomati, številne tuje vojaške delegacije, ogledali pa so si ga vsi dosednji predsedniki Republike Slovenije, večina predsednikov naše vlade ter mnogi ministri.

Odmev o veliki vojni v Krnskem pogorju

Poleg stalne razstave muzej vsako leto predstavi novo, občasno razstavo, ima pa tudi svojo potujočo razstavo z naslovom Velika vojna v Krnskem pogorju, ki je v zadnjih 15 letih gostovala v mnogih evropskih mestih in bila na ogled postavljena že več kot 40-krat. Budimpešta, Dunaj, London, Moskva, Pariz, Rim, Sarajevo, Skopje in Zagreb so le najbolj imenitna mesta, prestolnice, kjer je gostoval Kobariški muzej.

Posebne privlačnosti Kobariškega muzeja so:

- stalna razstava s pripovedjo o gorskem bojevanju v Julijskih Alpah v obdobju 1915–1917;
- 20-minutni predstavitveni film v 11 različnih jezikih;
- maketa Zgornjega Posočja z digitalno predstavitvijo preboja pri Kobariču;
- rekonstrukcija kaverne z zvočnim zapisom pisma vojaka svojemu očetu;
- občasne razstave.

Kobariški muzej je kulturna ustanova in hkrati izjemno pomemben turističen ponudnik. Med prvimi v Sloveniji je v partnerstvu z Ustanovo »Fundacija Poti miru v Posočju« in **Mlekarno Planika** pridobil certifikat odličnosti **Slovenske turistične organizacije** za edinstveno, petzvezdično doživetje Pripoved vojaka s soške fronte.

USTANOVA »FUNDACIJA POTI MIRU V POSOČJU« – VARUH NEPREMIČNE DEDIŠČINE VELIKE VOJNE

Uspešno in prepoznano delo Kobariškega muzeja pri ohranjanju spomina na dediščino soške fronte je botrovalo ustanovitvi **Ustanove »Fundacija Poti miru v Posočju«**. Ta vse od leta 2000 dalje skupaj z društvi in drugimi organizacijami skrbi za nepremično dediščino soške fronte, razvija Pot miru ter v sodelovanju z omenjenim muzejem deli poslanstvo miru. Fundacija se je v 20-letnem obdobju posvetila predvsem • obnovi nepremične dediščine soške fronte, • vzpostavitvi okrog 500 kilometrov čezmejne kulturne in pohodniške poti Pot miru od Alp do Jadrana, • občasnim razstavam, • popisu padlih vojakov na celotni fronti, • pripravi strokovnih, poljudnih in turističnih publikacij, • pripravi nominacij dediščine 1. svetovne vojne in Poti miru na evropske ter svetovne sezname kulturne dediščine, • širitvi zamisli »Walk of Peace« po drugih frontah prve svetovne vojne, • organizaciji različnih dogodkov, • predstavitev na simpozijih in konferencah, • izobraževanju vodnikov, • enotni podobi pri označevanju in komuniciranju dediščine ter • digitalizaciji nepremične dediščine. Pri svojem delu sodeluje z ministrstvi, občinami, razvojnimi agencijami, muzeji, društvi, turističnimi destinacijami in drugimi.

Prizadevanje za razvoj evropske Poti miru

Fundacija je tudi nosilka ideje z naslovom Pot miru in skrbnica blagovne znamke »Walk of Peace« v širšem evropskem prostoru, ki povezuje kraje in dediščino vzdolž nekdanje soške fronte. V sodelovanju z različnimi organizacijami in institucijami iz Slovenije ter tujine širi predlog sodelovanja na območja, kjer je pred več kot sto leti potekala prva svetovna vojna. Je tudi pobudnik različnih mednarodnih pobud in zavez, pri čemer velja

poudariti leta 2019 v Bovcu podpisano zavezo o skupnem prizadevanju za razvoj evropske Poti miru s sorodnimi ustanovami iz Avstrije, Belgije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Češke, Italije, Madžarske, Slovaške in Slovenije.

Širitev na zaledna območja in kraje po preboju pri Kobaridu

Bodisi posamično bodisi skupaj s slovenskimi in tujimi partnerji je Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju« poskrbela za obnovo 36 spomenikov ter obeležij soške fronte. Poleg tega danes skrbi za šest muzejev na prostem v Zgornjem Posočju. Njen osrednji dosežek pa je vzpostavitev Poti miru. »Hrbtenica« poti, ki povezuje pomnike soške fronte od Loga pod Mangartom do Trsta, predstavlja dediščino na nekdanji soški fronti in opominja na ostale zanimivosti ter lepote, ki jih nudi ta izjemni čezmejni prostor. V zgodbo se postopoma vključujejo tudi spomeniki in kraji iz zaledja soške fronte, na primer iz Bohinja, Črnega Vrha, Hotedršice, Idrije, Kranjske Gore, Logatca, Pivke, Šebrelj itd. oziroma na kraje, ki so odigrali pomembno vlogo po 12. soški bitki, na primer Čedad, Ragogne, Cavallino Treporti, San Dona di Piave itd. Častna pokroviteljka te zamisli sta predsednika Italije in Slovenije.

Uspešen razvoj ob pomoči različnih evropskih projektov

Poleg tega omenjena fundacija z različnimi partnerji (**Posoškim razvojnim centrom, Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije** ...) že 15 let sodeluje v evropskih projektih. Skupaj z njimi in drugimi projektnimi partnerji jim je uspelo uresničiti tudi projektno idejo »Walk of Peace«, ki je bila med 150 prijavljenimi evropskimi projekti letos izbrana kot najboljši Interregov projekt.

V sodelovanju s **Tolminskim muzejem** in drugimi zunanji strokovnjaki je bil izveden tudi popis 22.000 na soški fronti padlih vojakov, pokopanih na območju Zgornjega Posočja. Seznam padlih vojakov je bil objavljen v knjižnih oblikah in elektronskih zbirkah. Z **Zgodovinskim inštitutom Milka Kosa ZRC SAZU** se nadaljuje popis padlih vojakov na pokopališčih na Goriškem in Krasu. Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju« je koordinirala tudi postavitve spomenikov slovenskim padlim vojakom v Lvivu (Ukrajina), Moskvi (Rusija) in Gorlicah (Poljska), ki so bili odprti ob prisotnosti najvišjih političnih ter drugih predstavnikov vključenih držav. Ob tem pa vseskozi pomaga drugim državam pri obnovi ali postavitvi spomenikov, posvečenih njihovim vojakom.

Samostojno in skupaj z drugimi institucijami je izdala vrsto publikacij ter pripravila več razstav. Omeniti velja najbolj odmevne, kot so ciklus razstav o ženskah v prvi svetovni vojni (nosilec projekta je bila ljubljanska filozofska fakulteta), razstava o letalstvu na soški fronti Na krilih zgodovine, razstavi na ulici v Kobaridu (Kobarid med 1. svetovno vojno ter Dediščina soške fronte na Poti miru in v Kobarškem muzeju). Poleg tega si skupaj s partnerji prizadeva za vpis dediščine prve svetovne vojne na svetoven seznam in evropske sezname. Lani je bil ob podpori občin pripravljen obsežen tehnični del Unescovega Poskusnega dosjeja, leta 2016 pa je bilo 15 spomenikov in Poti miru vpisanih na Unescov Poskusni seznam. Skupaj z drugimi partnerji iz tujine namerava fundacija Poti miru vpisati med Kulturne poti pri Svetu Evrope.

Kot pravi direktor

Kobariškega muzeja Martin

Šolar: »smo v času, ko nas

lahko poglobljen razmislek

povede v prihodnost, ki bo

lahko drugačna, a vseeno lepa

in polna bogatih doživetij ter

spoznanj o soški fronti. Z

razstavami in pristnim

pripovedovanjem naših

vodnikov vam bomo ta del

pretekle zgodovine z veseljem

predstavljali še naprej«.

POGLED NAPREJ

Čeprav gre za dve različni ustanovi, pa si omenjena muzej in fundacija prizadevata za ohranitev ter zaščito dediščine soške fronte, poleg tega pa skrbita, da ne usahne spomin na nesmiselno trpljenje in umiranje. Ustanovi sta tako pri nas kot v zamejstvu in širše po Evropi močan povezovalni člen med različnimi akterji, ki si prizadevajo za ohranitev dediščine prve svetovne vojne in spomina nanjo. Zato je eden od prihodnjih ciljev obeh institucij prav vpis dediščine soške fronte na Unescov seznam svetovne dediščine izjemnega pomena. S tem bi zagotovili trajno in odgovorno skrb države in lokalnih skupnosti za eno najpomembnejših dediščin pri nas ter zagotavljanje osnovnih sredstev za delo na tem področju. Rdeča nit načrtov za naprej pa bo še vedno povezovala širjenje poslanstva miru, ohranjanje in predstavljanje dediščine širši javnosti ter obiskovalcem Posočja, Krasa, Julijskih Alp in Slovenije nasploh. Ob tem pa nameravajo razvijati številne nove vsebine in produkte kulturnega turizma, ki med drugim predvideva prenovalo središča za obiskovalce Poti miru v Kobaridu, organizacijo prireditev in različnih strokovnih srečanj.

Zastavljeni načrti in začrtana pot ostajajo jasni ter smeli

V Kobariškem muzeju in Ustanovi »Fundacija Poti miru v Posočju« so v jubilejno leto vstopili polni zamisli in načrtov, kako obeležiti omenjeni obletnici ter se pokloniti 30-letnemu spominu ohranjanja dediščine soške fronte in skoraj 30-mesečnemu bojevanju ob Soči pred dobrimi sto leti. Celo leto so se pripravljali na slovesnosti in dogodke. Veselili so se slovesne akademije, dneva muzeja, nove občasne razstave in srečanj z vsemi, ki jih zgodovina soške fronte zanima. Tik pred zdajci so bili v drugi polovici oktobra zaradi pospešenega slabšanja stanja na račun širjenja koronavirusa in nove razglasitve epidemije primorani odpovedati načrtovane osrednje dogodke. A kljub temu to ne zaustavi zastavljene vizije. Začrtana pot ostaja jasna in smela. ■

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ

Projekt »Spodbujanje skupnega življenja v dolini Soče« sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Skrb za neme priče soške fronte in širjenje vrednote miru. Besedilo: mag. Martin Šolar, direktor Kobariškega muzeja, in Maša Klavara, direktorica Ustanove »Fundacija Poti miru v Posočju«. Fotografije: arhiv Kobariškega muzeja in Fundacije Poti miru. Uredila: Tatjana Šalej Faletič. Jezikovni pregled: Polona Hadalin Baša. Oblikovanje in tisk: Gaya d.o.o. December 2020. Tolmin.